

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра лісівництва

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного факультету
І.В. Калинич доц. Калинич І.В.
перше 20 19 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Рівень вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство
Спеціальність	205 Лісове господарство
Освітня програма	Лісове господарство
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород 20 19

Робоча програма навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **20 Аграрні науки та продовольство** спеціальності **205 Лісове господарство** освітньої програми **Лісове господарство**.

Розробники: Потіш Л.А., доцент, к.б.н., зав. кафедрою лісівництва
Роман В.І., магістр, асистент кафедри лісівництва

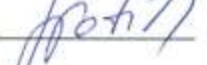
Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **лісівництва**

протокол № 11 від «27» червня 2019 р.

Завідувач кафедри доц. Потіш Л.А.
(Прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

протокол № 10 від «22» червня 2019 р.

Голова науково-методичної комісії Потіш Л.А.
(Прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	4-й	5-й
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	8	9
	Лекції:	
	28 год.	8 год.
	Практичні (семінарські):	
	32 год.	8 год.
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усний	Самостійна робота:	
	60 год.	104 год.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма курсу “**Основи наукових досліджень**” є частиною підготовки фахівців освітнього рівня “бакалавр” і викладається з метою підвищення рівня базових знань у галузі лісівничих наук, забезпечення готовності до здійснення наукових досліджень, а також базової компетентності при вивченні курсів основних дисциплін, передбачених навчальним планом.

Завдання вивчення дисципліни:

- вміти відбирати й аналізувати інформацію з теми наукового дослідження, формулювати його мету й задачі;
- планувати й проводити експеримент, обробляти результати вимірювань й оцінювати їх погрішності;
- зіставляти результати експериментів з теорією й формулювати висновки наукового дослідження;
- складати науковий звіт, доповідь, рецензію за результатами наукового дослідження;

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 6).
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 12).

Фахові компетентності:

- Здатність застосовувати знання, уміння лісівничої науки й практичний досвід ведення лісового господарства (ФК 1).
- Здатність проводити лісівничі вимірювання та дослідження (ФК 2).
- Здатність використовувати знання й практичні навички для аналізу біологічних явищ і процесів, біометричної обробки дослідних даних та їх математичного моделювання (ФК 3).
- Здатність планувати й реалізовувати ефективні заходи з організації господарства, підвищення продуктивності насаджень та їх біологічної стійкості, ошадливого, на екологічних засадах, використання лісових ресурсів (ФК 11).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми «**Лісове господарство**»:

Шифр НД за ОП	Назва навчальної дисципліни
ОК 3	Біометрія
ОК 7	Дендрологія
ОК 13	Лісова фітопатологія
ОК 14	Лісознавство
ОК 15	Лісова таксація
ОК 18	Ділова українська мова
ОК 19	Філософія
ОК 24	Лісівництво
ОК 25	Лісові культури
ОК 26	Лісова пірологія
ОК 32	Недеревні ресурси
ОК 34	Природно-заповідна справа
ОК 33	Лісове деревинознавство

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Лісове господарство», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Прагнути до самоорганізації та самоосвіти.	ПРН-2
Проводити літературний пошук українською та іноземними мовами і аналізувати отриману інформацію.	ПРН-3
Аналізувати результати досліджень лісівничо-таксаційних показників дерев, деревостанів, їх продуктивності, стану насаджень та довкілля, стану мисливських тварин та їх кормової бази.	ПРН-10
Володіти належними робочими навичками працювати самостійно або в групі, уміння отримувати та аналізувати результати.	ПРН-19

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**»

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Проводити аналіз літературних джерел лісівничого спрямування, аналізувати отриману інформацію, використовувати її в практичній діяльності.	ПРН-2
Вміти відбирати й аналізувати інформацію з теми наукового дослідження, формулювати його мету й задачі	ПРН-3
Знати методiku польових та камеральних робіт та послідовність виконання аналізів різного ступеня складності.	ПРН-19
Планувати й проводити експеримент, обробляти результати вимірювань й оцінювати їх погрішності	
Вміти зіставляти результати експериментів з теорією й формулювати висновки	ПРН-10
Уміти складати науковий звіт, доповідь, рецензію за результатами наукового дослідження	
Володіти можливостями застосування результатів аналітичних досліджень, їх статистичного опрацювання для якісної оцінки та бути здатним застосовувати їх до практичної та професійної діяльності.	ПРН-10,19

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Методи навчання: словесні (лекція, консультація, інструктаж), практичні (практичні роботи), наочні методи (спостереження, ілюстрації, демонстрації).

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- поточне усне опитування;
- модульне опитування;
- виконання практичних робіт;
- спостереження за навчально-пізнавальною діяльністю студентів;
- екзамен.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виконання практичних робіт, усне опитування на практичних заняттях, доповідь рефератів на семінарах, виконання самостійної роботи.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота з тем змістовного модуля.

Форма підсумкового семестрового контролю: екзамен у вигляді тестування.

Розподіл максимальних балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	CP	50	100
4	4	4	5	5	5	5	18		

T1, T2 ... – теми практичних робіт, CP – самостійна робота

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття (виконання та захист)	7	32
Реферат	7	18
Модульна контрольна робота	1	50
Разом	16	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**» проводиться один раз на семестр, згідно розкладу модульних контролів визначених навчальною частиною в межах годин, які відведені на практичні заняття. Критерії оцінювання здобувачам доводяться до відома на першому занятті. До початку модульної контрольної роботи студенти мають мати поточні підсумкові бали за практичні роботи та самостійну роботу. Максимальна кількість балів одержаних під час контрольної роботи становить 50 балів.

Виконання модульної контрольної роботи передбачає надання відповідей на тести та теоретичні питання. Робота містить 5 тестів, за кожен правильну відповідь з яких студент отримує по 1 балу (разом 5 балів), та три теоретичних запитання, які максимально оцінюються по 15 балів за кожне (разом 45 балів).

Перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються.

Якщо студент набрав 60 і більше балів, то екзамен може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення результатів. У разі, якщо студент бажає покращити свою оцінку, він складає екзамен за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому в підсумковій оцінці не враховуються накопичені бали.

Критерії оцінювання модульного циклу

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка: національна та ECTS	Критерії оцінювання
90 – 100	Відмінно А	Студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.
82-89	Добре В	Студент повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою

74-81	Добре С	Студенту розкрив теоретичні питання, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.
64-73	Задовільно D	Студент розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок, за рахунок недостатнього розуміння матеріалу.
60-63	Задовільно E	Студент неповністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі.
35-59	Незадовільно FX	Студенту не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило такий студент виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.
0-34	Незадовільно F	Студенту, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий студент не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Семестровий контроль з дисципліни «**Основи наукових досліджень**» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю тестування за змістом і структурою екзаменаційних питань (тестів) (затверджених на засіданні кафедри). Протягом семестру студенти можуть набрати від 0 до 100 балів, що переводяться в національну шкалу оцінювання і відповідно у шкалу ECTS. Якщо студент набрав 60 і більше балів, то екзамен може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення їх результатів.

Якщо студент за результатами модульних контролів набрав 60 і більше балів, а на екзамені отримав менше 60 балів, то викладач має право з метою з'ясування повноти оволодіння програмою дисципліни, сформованості умінь та навичок, поставити додаткові питання в межах програми навчальної дисципліни. Підсумкова оцінка з дисципліни визначається викладачем з врахуванням балів, отриманих за відповіді на додаткові питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

- Тема 1.** Вступ. Компоненти наукового дослідження. Критерії його оцінки.
- Тема 2.** Поняття наукової гіпотези. Поняття цілі та завдань наукового дослідження
- Тема 3.** Поняття дизайну і методів наукового дослідження
- Тема 4.** Аналіз даних наукового дослідження. Поняття абстракту
- Тема 5.** Основні етапи наукового дослідження. Поняття бази даних. Види баз даних. Основні електронні бази даних
- Тема 6.** Основні правила користування електронними базами даних Поняття бібліографії
- Тема 7.** Пошук літератури за темою наукового дослідження з використанням електронних баз даних
- Тема 8.** Пошук наукової літератури за ключовими словами, автором, роком видання .
- Тема 9.** Написання наукової статті.
- Тема 10.** Види наукових видань (що рецензуються і що не рецензуються).
- Тема 11.** Структура рецензії (загальні зауваження, головні зауваження, другорядні зауваження). Відповідь рецензентам.
- Тема 12.** ДСТУ складання бібліографії
- Тема 13.** Поняття гранту. Джерела фінансування наукових досліджень.
- Тема 14.** Проблеми і перспективи використання Інтернет-ресурсів у пошуку наукової інформації.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: <i>денна</i>					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
8-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Вступ. Компоненти наукового дослідження. Критерії його оцінки.	6	2	-	-	-	4
Тема 2. Поняття наукової гіпотези. Поняття цілі та завдань наукового дослідження	8	2	-	-	-	6
Тема 3. Поняття дизайну і методів наукового дослідження	6	2	-	-	-	4
Тема 4. Аналіз даних наукового дослідження. Поняття абстракту	8	2	2	-	-	4
Тема 5. Основні етапи наукового дослідження. Поняття бази даних. Види баз даних. Основні електронні бази даних	10	2	4	-	-	4
Тема 6. Основні правила користування електронними базами даних Поняття бібліографії	10	2	4	-	-	4
Тема 7. Пошук літератури за темою наукового дослідження з використанням електронних баз даних	10	2	4	-	-	4
Тема 8. Пошук наукової літератури за ключовими словами, автором, роком видання .	10	2	4	-	-	4
Тема 9. Написання наукової статті.	8	2	2	-	-	4
Тема 10. Види наукових видань (що рецензуються і що не рецензуються).	8	2	2	-	-	4

Тема 11 Структура рецензії (загальні зауваження, головні зауваження, другорядні зауваження). Відповідь рецензентам.	8	2	2	-	-	4
Тема 12 ДСТУ складання бібліографії	10	2	4	-	-	4
Тема 13 Поняття гранту. Джерела фінансування наукових досліджень.	8	2	2	-	-	4
Тема 14 Проблеми і перспективи використання Інтернет-ресурсів у пошуку наукової інформації.	9	1	2	-	-	6
Модульна контрольна робота	-	1	-	-	-	
Разом за модуль	60	28	32	-	-	60
Разом за семестр	60	28	32	-	-	60

(заочна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: <i>заочна</i>					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
10-й семестр						
Тема 1. Вступ. Компоненти наукового дослідження. Критерії його оцінки.	6,5	0,5	-	-	-	6
Тема 2. Поняття наукової гіпотези. Поняття цілі та завдань наукового дослідження	6,5	0,5	-	-	-	6
Тема 3. Поняття дизайну і методів наукового дослідження	8,5	0,5	-	-	-	8
Тема 4. Аналіз даних наукового дослідження. Поняття абстракту	9	0,5	0,5	-	-	8
Тема 5. Основні етапи наукового дослідження. Поняття бази даних. Види баз даних. Основні електронні бази даних	9,5	0,5	1	-	-	8
Тема 6. Основні правила користування електронними базами даних Поняття бібліографії	9,5	0,5	1	-	-	8
Тема 7. Пошук літератури за темою наукового дослідження з використанням електронних баз даних	9,5	0,5	1	-	-	8
Тема 8 Пошук наукової літератури за ключовими словами, автором, роком видання .	9,5	0,5	0,5	-	-	8
Тема 9 Написання наукової статті.	9	0,5	0,5	-	-	8
Тема 10 Види наукових видань (що рецензуються і що не рецензуються).	9	0,5	0,5	-	-	8
Тема 11 Структура рецензії (загальні зауваження, головні зауваження, другорядні зауваження). Відповідь рецензентам.	9	0,5	0,5	-	-	8
Тема 12 ДСТУ складання бібліографії	8	1	0,5	-	-	8
Тема 13 Поняття гранту. Джерела фінансування наукових досліджень.	9	0,5	0,5	-	-	8
Тема 14 Проблеми і перспективи використання Інтернет-ресурсів у пошуку наукової інформації.	9,5	1	0,5	-	-	8
Разом за семестр	120	8	8	-	-	104

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Вимоги до структури оформлення кваліфікаційних робіт	4
2.	Аналіз дипломних робіт	4
3.	Вимоги до написання статті, тези, книги	4
4.	Закладання дослідів у лісівництві	4
5.	Статистична обробка даних	4
6.	Інтернет як ресурс наукової інформації.	4
7.	Робота з літературою та правила її оформлення у списку використаних джерел	4
8.	Підсумковий контроль засвоєння модуля 1	4
	Разом	32

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять	
1.1.	Наукознавство як наукова галузь.	3
1.2.	Інформаційні Інтернет-ресурси по лісознавству.	3
1.3.	Інформаційні Інтернет-ресурси по захисту лісу.	3
1.4.	Інформаційні Інтернет-ресурси по лісовим резерватам.	3
1.5.	Інформаційні Інтернет-ресурси по деревинознавству.	3
1.6.	Проблеми і перспективи використання Інтернет-ресурсів у пошуку наукової інформації.	3
1.7.	Проблеми і перспективи електронної розсилки наукової інформації.	3
1.8.	Критерії економічної ефективності науково-дослідних тем.	3
1.9.	Картографічні матеріали як елемент наукових досліджень у лісівництві.	3
1.10.	Підготовка рефератів і Інтернет-ресурси: позитивні і негативні аспекти.	3
1.11.	Історія досліджень гірських лісів Карпат.	3
1.12.	Використання наукових колекцій у лісівничих дослідженнях.	3
1.13.	Комп'ютерні програми, призначені для статистичного аналізу даних наукового дослідження	3
1.14.	Електронні науково-технічні словники.	3
1.15.	Пошук наукової літератури.	3
1.16.	Професійний саморозвиток наукового працівника.	3
1.17.	Поняття гранту.	3
1.18.	Види фінансування наукових досліджень.	3
1.19.	Графічні способи викладу ілюстративного матеріалу.	2
1.20.	Довідково-інформаційні видання.	3
2.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння модуля 1	1
	Разом	60

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: мультимедійний пристрій для проведення лекційних занять, персональні ноутбуки, планшети.

Інформаційні технології та засоби онлайн навчання: прикладні програми (MS Office 2010, MS Windows XP), система електронного навчання Moodle <https://e-learn.uzhnu.edu.ua>, електронна пошта на базі глобальних інформаційно-комунікаційних порталів, внутрішня корпоративна електронна пошта УжНУ; електронний репозитарій ДВНЗ «УжНУ» <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui>, сайт УжНУ <https://www.uzhnu.edu.ua>, інформаційні ресурси в мережі Інтернет.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навч. посібн. - Вид. 2-е, доп. і перероб. – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2004. - 208 с.
2. Коломієць В. О. Як виконувати курсову роботу: Метод. посібник для студентів вищих педагог. навч. закладів. – К.; Вища школа, 2003. – 69 с.
3. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
4. Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів: Підручн. – К.: Вікар, 2003. – 328 с.
5. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. — К.: Вища шк., 2003. — 323 с.
6. Пилипчук М.І., Григор'єв А.С., Шостак В.В. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.Ж Знання, 2007. – 270 с.
7. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 116 с.
8. Романюк М. М. Загальна і спеціальна бібліографія: Навч. посібник для студентів „Видавнича справа та редагування”. – 2-е вид. – Львів: Світ, 2003. - 96 с.
9. Савіна О.І. Основи наукових досліджень; Навч. посіб. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. – 192с.
10. Серєда Л. П., Павленко В. С. На допомогу авторам навчальної літератури: Навч. посібник для викладачів вищих навч. закладів. – К.: Вища школа, 2001. – 79 с.
11. Сурмін Ю. Майстерня вченого: Підруч. для науковця. – К.: НМЦ «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. - 302 с.
12. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. – К.: Слово, 2003. - 240 с.

Додаткова література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи України. — К., 1998. — 272 с.
2. Эко У. Как написать дипломную работу. Гуманитарные науки: Учебно-метод. пособие / Пер. с итал. – М.: Книжный Дом „Університет”, 2003. – 240 с.

Бібліотечні ресурси:

1. Фонди Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету
2. Фонди Закарпатської обласної наукової бібліотеки

Інтернет-ресурси:

1. Сайт Міністерства освіти і науки України - www.mon.gov.ua
2. Сайт Ужгородського національного університету - <https://www.uzhnu.edu.ua/>
3. Інформація про правила поведінки під час наукових досліджень в польових умовах - www.karpaty.com.ua

